



# Afetzede yaşlılarda presbiakuzi ve farkındalık çalışması: “Sesimi duyan var mı?”\*

## Awareness of presbycusis among older people disaster survivors: “Can anyone hear me?”

Cabir Atlı<sup>1</sup>, Murat Doğan<sup>2</sup>, Prof. Dr. Gülüşan Özgün Başıbüyük<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, cabiratliiii@gmail.com, 0009-0004-5048-7221

<sup>2</sup> Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gerontoloji Anabilim Dalı, muratdogan3171@gmail.com, 0000-0003-4193-0098

<sup>3</sup> Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Gerontoloji Bölümü, gulusan2000@yahoo.com, 0000-0002-2801-6157

\* Bu araştırma, Prof. Dr. Gülüşan Özgün BAŞIBÜYÜK danışmanlığında yürütülen ve TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenen “Sesimi Duyan Var mı?: Afetlerde Yaşlılarda İşitme Problemi Farkındalık Çalışması” adlı proje bulgularından üretilmiş olup; çalışmanın özet bildirisi 2024 yılında gerçekleştirilen 1. Ulusal Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Öğrenci Kongresi’nde sözel olarak sunulmuştur.

### ABSTRACT

**Introduction and Aim:** This study aims to examine the risk of social exclusion faced by elderly earthquake survivors due to age-related hearing loss (presbycusis). Furthermore, it evaluates their level of awareness regarding improving quality of life and the impact of gerontechnological approaches on these processes. **Materials and Methods:** The study sample consists of 12 elderly earthquake survivors aged 65 and over, diagnosed with presbycusis, living in Hatay. Conducted with a descriptive and cross-sectional qualitative design, data were collected using a sociodemographic information form and two semi-structured interview forms. The obtained qualitative data were analyzed through descriptive content analysis using MAXQDA 24 software. During the analysis process, the data were coded, and interrelated codes were combined under meaningful categories and presented via frequency (f) values. **Results and Conclusion:** Among the participants, it was determined that three male and three female participants used hearing aids, while the others did not. When the expressions regarding hearing aid usage experiences were examined, it was determined that the participants emphasized both initial difficulties (f=35) and daily usage habits (f=30) with similar intensity. Regarding problems encountered in hearing aid use, “technical and computer-related issues” featured prominently (f=40), whereas psychological and social barriers (f=19) were mentioned less frequently. In expressions concerning attitudes toward digital technologies, digital adaptation (f=20) was more prevalent than the “dimensions and aspects” theme (f=12). When evaluating attitudes toward purchasing and preference criteria, purchasing criteria stood out (f=42), while technical specifications (f=22) were less emphasized. In conclusion, this study demonstrates that while awareness of hearing aids is high among older adults, usage remains low; furthermore, the resulting hearing loss reduces quality of life by increasing social exclusion, cognitive load, and mental fatigue.

### ÖZ

**Giriş ve Amaç:** Depremzede yaşlı bireylerin yaşlanmaya bağlı işitme kaybı (presbiakuzi) nedeniyle karşılaştıkları sosyal dışlanma riskini incelemek; yaşam kalitelerini artırmaya yönelik farkındalık düzeylerini geliştirmek ve geronteknolojik yaklaşımların bu süreçlere etkisini değerlendirmek amaçlanmaktadır. **Gereç ve Yöntem:** Araştırmanın örneklemini Hatay’da yaşayan, 65 yaş ve üzeri, presbiakuzi tanılı 12 depremzede yaşlı birey oluşturmaktadır. Betimleyici ve kesitsel nitel desende yürütülen çalışmada veriler, demografik form ve iki yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış; elde edilen nitel veriler, MAXQDA 24 programı kullanılarak betimsel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde veriler kodlanmış; birbirine ilişkili kodlar anlamlı kategoriler altında birleştirilerek frekans (f) değerleri üzerinden sunulmuştur. **Bulgular ve Sonuç:** Araştırmaya katılan bireyler arasında üç erkek ve üç kadın katılımcının işitme cihazı kullandığı, diğer katılımcıların ise işitme cihazı kullanmadığı belirlenmiştir. İşitme cihazı kullanım deneyimlerine yönelik ifadeler incelendiğinde; katılımcıların benzer yoğunlukta hem başlangıç zorluklarına (f=35) hem de günlük kullanım alışkanlıklarına (f=30) değindikleri saptanmıştır. İşitme cihazı kullanımında karşılaşılan sorunlara ilişkin deneyimlerde, “bilgisayar ve teknik sorunlar” ifadesinin sık yer aldığı (f=40), psikolojik ve sosyal engeller ifadesine daha az değinildiği (f=19) belirlenmiştir. Dijital teknolojilere yönelik tutumlara ilişkin ifadelerde, dijital uyumun daha sık (f=20), “boyut ve yönler” temasının ise daha sınırlı (f=12) olduğu görülmüştür. İşitme cihazı satın alma ve tercih kriterlerine ilişkin tutumlar değerlendirildiğinde, satın alma kriterlerinin öne çıktığı (f=42), teknik özelliklerin ise daha az olduğu (f=22) tespit edilmiştir. Sonuç olarak bu çalışma; yaşlılarda işitme cihazı farkındalığı yüksek olsa da kullanımın düşük kaldığını, buna bağlı gelişen işitme kaybının sosyal dışlanma, bilişsel yük ve zihinsel yorgunluğu artırarak yaşam kalitesini düşürdüğünü göstermektedir.

### Key Words:

Earthquake, Gerontechnology, Gerontology, Presbycusis, Ageing

### Anahtar Kelimeler:

Deprem, Geronteknoloji, Gerontoloji, Presbiakuzi, Yaşlılık

### Corresponding Author/Sorumlu Yazar:

Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gerontoloji Anabilim Dalı, muratdogan3171@gmail.com, 0000-0003-4193-0098

Received Date/Gönderme Tarihi: 06.01.2026

Accepted Date/Kabul Tarihi: 02.04.2026

Published Online/Yayımlanma Tarihi: 30.06.2026

Reference | Atif : Atlı, C., Doğan, M. & Özgün Başıbüyük, G. (2026). Afetlerde yaşlılarda presbiakuzi ve farkındalık çalışması: “Sesimi duyan var mı?”. Sağlık Akademisyenleri Dergisi, 13(2), 405-413.

## GİRİŞ

Yaşlılık dönemi, her bireyin deneyimleyeceği; denge, fiziksel ve ruhsal kayıpların görüldüğü bir süreçtir. Bu süreçte bireyin sosyal çevresiyle olan iletişimi ve yakın ilişkileri de olumsuz etkilenebilmektedir (Ağar, 2020). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bu süreci, yaşamsal fonksiyonların giderek azalması, tüm organizmanın çalışmasında görülen azalma, dış faktörlere uyumlu olabilmeye başarısının azalması olarak tanımlamaktadır (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2022). Yaşlanma, doğumla başlayıp yaşam boyunca devam eden doğal bir süreç olup, yaşlı nüfusun artışı dünya genelinde ve Türkiye’de doğurganlık ve mortalite oranlarındaki değişimlerle yakından ilişkilidir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de ortalama yaşam süresi uzamakta ve bu durum, yaşlı nüfusun artışına neden olmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2025 verilerine göre, ülke nüfusunun %11,1’i 65 yaş ve üzerindedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2026). Aynı zamanda 2023 yılında yapılan Türkiye Yaşlı Profili Araştırmasında, yaşlanma sürecindeki bireylerin fiziksel, duyuşsal ve bilişsel alanlarda çeşitli sağlık sorunlarıyla karşılaşabildiği tespit edilmiş olup, işitme problemleri de bu sorunlar arasında yer almaktadır. Araştırmada İşitme problemi olan yaşlıların toplam oranı %10,6; cinsiyete göre dağılımları sırasıyla erkek ve kadının %10,0 ve %11,0’dır. Söz konusu oranın önümüzdeki yıllarda artış göstermesi uzmanlar tarafından öngörülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2024). DSÖ verilerine göre de 2025 yılı itibarıyla 60 yaş ve üzeri bireylerin sayısının 1,2 milyara ulaşması ve bu yaş grubunun 500 milyondan fazla kişinin de işitme sorunları yaşayacağı tahmin edilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü [DSÖ], 2017). Bu demografik değişim, bu durum, yaşlı bireylerin karşılaştığı sorunların daha geniş bir bakış açısıyla, farklı disiplinleri içeren multidisipliner yaklaşımlar tarafından ele alınmasını zorunlu hale getirmektedir.

Toplumda genellikle üretimden tüketime geçiş ve bir “yük” olarak olumsuz algılanan yaşlılık; aslında bireyi fiziksel, psikolojik ve sosyal açılarından çok yönlü etkileyen kaçınılmaz bir yaşam evresidir. (Tufan, 2018). Bu süreçte özellikle işitme sisteminde presbiakuzi olarak adlandırılan yaşa bağlı işitme kaybı sık görülmektedir (Erdoğan, 2016). Yavaş ve ilerleyici seyreden bu kayıp, yüksek frekanslı sesleri algılamayı güçleştirirken, iletişim sorunları, sosyal izolasyon, yalnızlık, kaygı ve depresyon gibi olumsuzluklara da neden olabilmektedir (Çakır ve ark., 2013). Ayrıca Gümüş Selek ve arkadaşları (2023), presbiakuzinin romatoid artrit ve hipertansiyondan sonra yaşlılarda en sık karşılaşılan üçüncü kronik sağlık sorunu olduğunu vurgulamıştır. Bu yönüyle, işitme kaybının yalnızca bir duyuşsal problem değil, aynı zamanda önemli bir halk sağlığı meselesi olduğunu göstermektedir. Presbiakuzi sadece iletişim kurma yeteneğini değil, aynı zamanda günlük yaşam aktivitelerini de olumsuz etkilemektedir. Presbiakuzi, sosyal aktivitelerde kısıtlanma, yalnızlık, iletişim bozuklukları ve aile yaşamında tatminsizlik gibi durumlara yol açarak yaşam kalitesini olumsuz etkiler (Özdemir, 2021).

Yaşlılıkta refahı artırmayı hedefleyen ve multidisipliner bir alan olan geronteknoloji; azalan duyuşsal ve fiziksel yetileri teknolojik çözümlerle desteklemeyi ve yaşlılara uygun ergonomik tasarımlar geliştirmeyi amaçlar. (Kalınkara ve ark., 2016). Bu yaklaşım, yaşlı bireylerin yaşamlarını kolaylaştırır, bağımsızlıklarını artırır ve sosyal katılımı teşvik eder. Günümüzde, akıllı ev sistemleri, giyilebilir teknolojiler ve tele-sağlık hizmetleri gibi geronteknolojik ürünler, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini iyileştirmede önemli bir potansiyel taşımaktadır (Turgut ve ark., 2023).

İşitme cihazları, geronteknolojinin en yaygın örneklerinden biri olup, işitme kaybı yaşayan yaşlı bireylerin sosyal etkileşimlerini destekleyen önemli bir araçtır (Tamkoç ve ark., 2023). Aynı zaman da işitme cihazları sosyal iletişimin gelişmesine, izolasyon durumunun azalmasına ve yaşam kalitesinin artmasını sağlar (Kim & Chung, 2013). Özellikle dijital işitme

cihazları, sesleri filtreleyerek ve kişiye özel ayarlamalar sunarak kullanıcı deneyimini önemli ölçüde iyileştirmektedir. Yaşlı bireylerin dijital teknolojilere yönelik hazır bulunuşluk düzeyi, bu teknolojileri benimseme ve etkin kullanma yetkinliklerini yansıtmakta; söz konusu yetkinlikler yaşlılıkta yaşam kalitesinin artırılmasında önemli bir imge olarak değerlendirilmektedir (Nisan, 2025).

Bu çalışmanın amacı, depremzede yaşlı bireylerde yaşlanmaya bağlı olarak ortaya çıkan işitme yetisi kayıplarının sosyal dışlanma riski, yaşam kalitesi ve günlük yaşam üzerindeki etkilerini incelemektir. Araştırma kapsamında, yaşlı bireylerin işitme kaybına bağlı olarak karşılaştıkları güncel sorunlar ile geronteknolojik destek ürünlerinden biri olan işitme cihazlarına yönelik tutumlarının belirlenmesi hedeflenmektedir. Çalışma, afetlerde yaşlı bireylerin özgün ve özel ihtiyaçlarını görünür kılmayı ve geronteknolojik müdahalelerin bu grup üzerindeki potansiyel etkilerine ilişkin çıkarımlar sunmayı amaçlamaktadır. Türkiye’de “asrın felaketi” olarak tanımlanan 6 Şubat 2023 depremini deneyimlemiş yaşlı bireyler araştırmanın hedef örneklemini oluşturmaktadır. Afetlerle sıkça karşılaşılan bu coğrafya göz önünde bulundurulduğunda, yaşlı bireylerin afet sonrası karşılaştıkları sorunlara odaklanan bu tür betimleyici çalışmaların önemi giderek artmaktadır. Bu araştırma, diğer araştırmalara nazaran afetlerde yaşlıların görünürlüğünü artırarak hem geronteknolojik müdahalelerin potansiyel etkilerine ışık tutmakta hem de afet yönetimi politikalarına yaşlı odaklı, kanıta dayalı veriler sunmaktadır.

## GEREÇ VE YÖNTEM

### Araştırmanın Tipi

Bu çalışma, depremzede yaşlı bireylerin işitme cihazı kullanım deneyimlerini ve bu deneyimlerin sosyal dışlanma üzerindeki etkilerini inceleyen bir araştırmadır. Çalışma, nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen betimleyici ve kesitsel bir araştırmadır.

### Evren ve Örneklem

Araştırmanın çalışma grubunu; 2023 depreminden etkilenen Hatay ilinde ikamet eden, 65 yaş ve üzeri 12 afetzede birey oluşturmaktadır. Katılımcılar, ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle seçilmiş olup; KBB uzmanları ve odyometristler tarafından gerçekleştirilen klinik muayene ve odyolojik tetkikler sonucunda Presbiakuzi tanısı almış, işitme kaybı düzeyleri resmi tıbbi belgelerle teyit edilmiş gönüllülerdir. Veri doygunluğuna ulaşıldığı saptanan bu grupta, cinsiyet dengesi gözetilerek 6 kadın ve 6 erkek katılımcı yer almaktadır. Birinci grubu Hatay ilinde yaşayan 6 kadın [3, cihaz kullanan (Kc) / 3, cihaz kullanmayan (K)], ikinci grubu ise yine Hatay ilinde yaşayan 6 erkek [3, cihaz kullanan (Ec) / 3, cihaz kullanmayan (E)] oluşturmaktadır. Katılımcıların kimliklerinin gizli tutulabilmesi açısından gruplar K ve E harfleriyle isimlendirilmiştir. Birinci grup (Kc1, Kc2, Kc3, K4, K5, K6) olarak ve ikinci grup ise (Ec1, Ec2, Ec3, E4, E5, E6) olarak kodlanmıştır.

### Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Sosyodemografik Bilgi Formu ve araştırmacılar tarafından literatür taraması yapılarak geliştirilen iki bölümlü “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” olmak üzere toplamda üç adet form kullanılmıştır:

Sosyodemografik Bilgi Formu: Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve gelir durumu gibi temel demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanan sorulardan oluşmaktadır.

Yaşa Bağlı İşitme Kaybı Olup İşitme Cihazı Kullanan Yaşlılar İçin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Katılımcıların işitme kaybı durumları, işitme cihazı kullanım alışkanlıkları, cihaz kullanımına yönelik algıları ve yaşadıkları zorlukları anlamaya yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu formda, işitme cihazının sosyal dışlanma üzerindeki etkisini değerlendirmek için spesifik sorulara yer verilmiştir.

Yaşa Bağlı İşitme Kaybı Olup İşitme Cihazı Kullanmayan Yaşlılar İçin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Katılımcıların işitme kaybı durumları, işitme kaybında cihazı neden kullanmadıkları ya da kullanamadıkları, günlük hayattaki dezavantajları, afet durumunda yaşadıkları güçlükler gibi spesifik sorulardan oluşmaktadır.

### **Çalışmanın Uygulanması**

Veriler, katılımcılarla yüz yüze görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Mülakatlardan önce katılımcılara araştırmanın amacı, süresi ve gönüllülük esası hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden bireylerden sözlü ve yazılı onam alınmıştır. Uygulama süreci, katılımcıların konforu ve gizliliği göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler; minimum 10, maksimum 15 dakika olacak şekilde sakin ve uygun ortamlarda, katılımcıların kendilerini rahat hissedebilecekleri bir biçimde yapılmıştır.

### **Verilerin Analizi**

Bu çalışmada elde edilen nitel veriler, MAXQDA 24 programı kullanılarak betimsel ve içerik analizi yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Veri analizi süreci sistematik bir biçimde yürütülmüştür. İlk aşamada görüşmeler yazılı metne dönüştürülmüş ve analiz için hazır hale getirilmiştir. Veriler tekrar okunarak genel bir kavrayış sağlanmıştır. Ardından açık kodlama yöntemiyle anlamlı ifadeler kodlanmış, benzer kodlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuştur. Bu kategoriler doğrultusunda tema ve alt temalar belirlenmiştir. Kodlama süreci tümevarımsal yaklaşımla yürütülmüş ve katılımcı ifadelerine bağlı kalınmıştır. Bu çalışmada frekans (f) değerleri, belirli bir tema veya alt temanın katılımcı ifadelerinde (cümle) kaç kez vurgulandığını göstermek amacıyla kullanılmıştır. Bu değerler, temaların yoğunluğunu betimlemek için sunulmuş olup, herhangi bir istatistiksel karşılaştırma ya da genelleme amacı taşımamaktadır. Elde edilen tema ve alt temalar, katılımcı ifadelerinden doğrudan alıntılarla desteklenerek sunulmuştur.

## **BULGULAR**

### **Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri**

Araştırmaya katılan yaşlı bireylerin sosyodemografik özellikleri, nitel araştırma kapsamında çalışma grubunun genel yapısını betimlemek amacıyla sunulmuştur. Bu bulgular, araştırmanın örneklemini yansıtacak şekilde değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında yapılan mülakatlarla katılımcıların yaşları, işitme cihazı kullanım durumları, medeni durumları, eğitim durumları, meslekleri, sosyal güvenceleri olup olmadıkları, ikamet yerleri ve kronik hastalıklarına yönelik sosyodemografik bilgileri alınmıştır (Tablo 1).

**Tablo 1:** Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Cinsiyet	Cihaz Kullanma	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Meslek	Sosyal Güvence	İkamet Ettiği Yer	Kronik Hastalık
Kc1	Kullanıyor	68	Evli	İlkokul	Ev Hanımı	Var	Kendi Evi	Var
Kc2	Kullanıyor	75	Bekar	İlkokul	Ev Hanımı	Var	Kendi Evi	Var
Kc3	Kullanıyor	72	Evli	İlkokul	Ev Hanımı	Var	Kendi Evi	Var
K4	Kullanmıyor	69	Evli	İlkokul	Ev Hanımı	Var	Kendi Evi	Var
K5	Kullanmıyor	67	Bekar	İlkokul	Ev Hanımı	Var	Kendi Evi	Var
K6	Kullanmıyor	74	Evli	İlkokul	Ev Hanımı	Var	Kendi Evi	Var
Ec1	Kullanıyor	67	Bekar	İlkokul	Emekli	Var	Kendi Evi	Var
Ec2	Kullanıyor	68	Evli	İlkokul	Emekli	Var	Kendi Evi	Var
Ec3	Kullanıyor	70	Evli	İlkokul	Emekli	Var	Kendi Evi	Var
E4	Kullanmıyor	80	Bekar	İlkokul	Emekli	Var	Kendi Evi	Var
E5	Kullanmıyor	73	Evli	İlkokul	Emekli	Var	Kendi Evi	Var
E6	Kullanmıyor	69	Evli	İlkokul	Emekli	Var	Kendi Evi	Var

### İşitme Cihazı Kullanımı ile İlgili Deneyimlere İlişkin Bulgular:

Araştırmaya katılan yaşlı bireylerin işitme cihazı kullanım deneyimlerine ilişkin bulgular, nitel araştırma yaklaşımı doğrultusunda çalışmanın temel odağını yansıtmaktadır.

**Tablo 2:** İşitme Problemi olan 65 Yaş Üstü Bireylerin Kullanım ile İlgili Genel ve Özel Alt Alanlar Görüş Tablosu

Genel Alanlar	Özel Alt Alanlar	Cümle Sayısı(f)	Yüzdelik Durumları
1. İşitme Cihazı Kullanımı ile İlgili Deneyimler		97	38.49
	1.1 Başlangıç Zorlukları	35	13.89
	1.2 Günlük Kullanım Alışkanlıkları	30	11.90
	1.3 Sağladığı Faydalar	32	12.7
2. Karşılaşılan Sorunlar		59	23.41
	2.1 Bilgisayar ve Teknik Sorunlar	40	15.87
	2.2 Psikolojik ve Sosyal Engeller	19	7.54
3. Dijital Teknolojiler Karşı Tutum		32	12.69
	3.1 Dijital Uyum	20	7.94
	3.2 Boyut ve Yönler	12	4.76
4. İşitme Cihazı Satın Alma ve Tercih Kriterleri		64	25.41
	4.1 Satın Alma Kriterleri	42	16.66
	4.2 Teknik Özellikler	22	8.75
Toplam		252	100

Tablo 2’de, işitme cihazı kullanımına ilişkin deneyimleri yansıtan katılımcı ifadeleri ele alınmıştır. Bu ifadeler, başlangıç zorlukları, günlük kullanım alışkanlıkları ve sağladığı faydalar olmak üzere üç tema altında toplanmıştır. Katılımcı anlatıları incelendiğinde, “başlangıç zorlukları” temasına ilişkin ifadeler ile (f=35), “günlük kullanım alışkanlıkları” temasının katılımcılar tarafından benzer düzeyde dile getirildiği (f=30) görülmüştür.

### **Karşılaşılan Sorunlar ile İlgili Deneyimlere İlişkin Bulgular:**

Tablo 2’de, işitme cihazı kullanımında karşılaşılan sorunlara ilişkin katılımcı ifadeleri ele alınmıştır. Bu ifadeler, bilgisayar ve teknik sorunlar ile psikolojik ve sosyal engeller olmak üzere iki tema altında incelenmiştir. Katılımcı anlatıları değerlendirildiğinde, “bilgisayar ve teknik sorunlar” temasına ilişkin ifadelerin daha sık yer aldığı (f=40), buna karşılık “psikolojik ve sosyal engeller” temasının katılımcılar tarafından daha sınırlı düzeyde dile getirildiği (f=19) görülmüştür.

### **Dijital Teknolojilere Karşı Tutum ile İlgili Deneyimlere İlişkin Bulgular:**

Tablo 2’de, dijital teknolojilere yönelik tutumlara ilişkin katılımcı ifadeleri ele alınmıştır. Bu ifadeler, dijital uyum ile boyut ve yönler olmak üzere iki tema altında incelenmiştir. Katılımcı anlatıları değerlendirildiğinde, “dijital uyum” temasına ilişkin ifadelerin daha sık yer aldığı (f=20), buna karşılık “boyut ve yönler” temasının katılımcı anlatılarında daha sınırlı düzeyde yer aldığı (f=12) görülmüştür.

### **İşitme Cihazı Satın Alma ve Tercih Kriterleri ile İlgili Deneyimlere İlişkin Bulgular:**

Tablo 2’de, işitme cihazı satın alma ve tercih kriterlerine ilişkin katılımcı ifadeleri ele alınmıştır. Bu ifadeler, satın alma kriterleri ve teknik özellikler olmak üzere iki tema altında incelenmiştir. Katılımcı anlatıları değerlendirildiğinde, “satın alma kriterleri” temasına ilişkin ifadelerin daha sık yer aldığı (f=42), buna karşılık “teknik özellikler” temasının katılımcı anlatılarında daha sınırlı düzeyde yer aldığı (f=22) görülmüştür.

### **Sosyal Dışlanma Deneyimlerine İlişkin Bulgular:**

İşitme kaybı; katılımcılarda “iletişimde zorlanma”, “sosyal ortamlardan kaçınma” ve “anlaşılmama hissi” alt temalarıyla ilişkili sosyal bir izolasyon yaratmaktadır. Katılımcılar, tekrarlanan soruların çevreyi rahatsız etmesi nedeniyle geri çekilmektedir:

“İnsanlar tekrar etmekten sıkılıyor, ben de konuşmamayı tercih ediyorum. Misafir geldiğinde sohbeti takip edemediğim için kenarda oturuyorum... neye güldüklerini bile soramıyorum.” (E4, 80).

“Kalabalıkta konuşulanları anlamıyorum, o yüzden artık pek gitmek istemiyorum. İletişimim azaldıkça kendimi daha yalnız hissediyorum.” (K5, 67).

İşitme cihazı kullanımını sosyal katılımı artırır da teknik yetersizlikler (seslerin karışması vb.) bu etkileşimi sınırlamaya devam etmektedir.

### **Bilişsel Etkilenme ve Zihinsel Yük ile İlişkin Bulgular:**

İşitme kaybı; “dikkat dağınıklığı”, “anlama güçlüğü” ve “unutkanlık” olarak kodlanan bilişsel zorluklara yol açmaktadır. Katılımcılar, işitsel uyarıların takip etmenin ciddi bir zihinsel yorgunluk yarattığını belirtmiştir:

“Bir şeyi anlamak için çok dikkat etmem gerekiyor, bu da beni yoruyor. Bu yorgunluk beni gün sonunda bitap düşürüyor.” (E5, 73).

“Söylenenleri o an kaçırınca aklımda da tutamıyorum, unutkanlık başladı sanıyorlar ama aslında duyamadığım için kaydedemiyorum.” (K6, 74).

Cihaz kullanımını, anlama sürecini kolaylaştırarak bilişsel yükü hafifletmektedir.

**Afet Durumlarında Güvenlik Endişesine İlişkin Bulgular:**

Afetlerde yaşlılar için işitme kaybı, acil durumlarda hayati riskleri artıran bir faktör olarak saptanmıştır. Katılımcıların yaşadığı savunmasızlık hissi şu ifadelerle somutlaşmaktadır:

“Geçen depremde siren sesini duymadım, komşular haber verdi. Bu durum beni çok korkuttu. Acil bir durumda sesli uyarılara güvenemeyeceğimi fark ettim.” (K4, 69).

“Geçen yangın tatbikatında hiçbir şey duymadım, herkes dışarıdayken ben içeride kaldım. Duyamamak insanı tehlikeye açık ve savunmasız hale getiriyor.” (E4, 80).

“Belediyeden gelen anonsları duyamıyorum. Özellikle gece uykudayken çok tedirginim. Uyarı sistemleri sadece sese dayalı olmamalı.” (K6, 74).

**Yaşam Kalitesi ve Psikolojik İyi Oluş ile İlgili Bulgular:**

İşitme kaybı; günlük yaşam aktivitelerinde kısıtlanma, yalnızlık ve özgüven kaybı ile yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir.

Günlük Yaşam: “Geçen depremde siren sesini duymadım, komşular haber verdi. Bu durum beni çok korkuttu. Sesli uyarılara güvenemeyeceğimi fark ettim.” (K4, 69).

Psikolojik Etki: “İnsanlarla konuşurken yanlış anlarım diye çekiniyorum. Eskisi gibi konuşamadığım için de kendimi geri çekiyorum.” (E6, 69).

Cihaz kullanımıyla sağlanan “daha rahat iletişim”, katılımcıların kendilerini psikolojik olarak daha iyi hissetmelerini sağlamaktadır.

## **TARTIŞMA**

Bu çalışma, depremzede yaşlı bireylerde yaşlanmaya bağlı işitme kaybının (presbiakuzi) sosyal dışlanma, bilişsel etkilenme ve yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini inceleyerek, afet bağlamında işitme kaybına yönelik geronteknolojik yaklaşımların önemini ortaya koymuştur. Bulgular, işitme kaybının yalnızca biyolojik bir sorun olmadığını; psikososyal ve çevresel faktörlerle etkileşim içinde daha derin sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

Lin ve arkadaşları (2013), yaşlı bireylerde işitme kaybının bilişsel gerileme ve demans riskini artırdığını ortaya koymuştur. Bu çalışmada da benzer şekilde, işitme kaybı yaşayan depremzede yaşlı bireylerin iletişim kurmakta zorlandıkları, bu durumun sosyal geri çekilme ve bilişsel pasifleşmeye yol açtığı belirlenmiştir. Ancak Lin ve arkadaşlarının çalışması genel yaşlı nüfusu kapsarken, mevcut çalışma afet deneyimi yaşamış bireylere odaklanması bakımından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Bu yönüyle, afet koşullarının bilişsel ve sosyal kırılabilirliği artırıcı bir çarpan etkisi oluşturduğu söylenebilir. Pichora-Fuller ve arkadaşları (2016), işitsel ve bilişsel kayıpların birbirini karşılıklı olarak etkilediğini ve bu durumun yaşlı bireylerin

sosyal rollerini sürdürmesini zorlaştırdığını belirtmiştir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular da işitme kaybının sosyal rollerin zayıflamasına ve bireyin toplum içindeki görünürlüğünün azalmasına neden olduğunu göstermektedir. Ancak bu araştırma, söz konusu sürecin afet sonrası koşullarda daha hızlı ve daha derin biçimde yaşandığını ortaya koyarak mevcut literatürü genişletmektedir. Dawes ve arkadaşları (2014), işitme cihazı kullanımının sosyal yeterlilik ve yaşam kalitesi üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermiştir. Mevcut çalışmada da işitme cihazı kullanan katılımcılar, aile içi iletişimlerinin güçlendiğini ve sosyal etkileşimlerinin arttığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, bu çalışmada cihaz kullanım oranlarının görece düşük olması, maliyet, ergonomi ve teknik sorunların cihaz kullanımını sınırladığını göstermekte; bu yönüyle Dawes ve arkadaşlarının bulgularını desteklerken, uygulamadaki engelleri daha görünür kılmaktadır. Mitzner ve arkadaşları (2010), yaşlı bireylerin teknolojiyi benimsemesinde kullanım kolaylığı ve ergonominin belirleyici olduğunu vurgulamıştır. Bu çalışmada da benzer biçimde, işitme cihazlarının pil ömrü, kullanım zorluğu ve fiziksel rahatsızlık yaratması gibi sorunlar, teknolojinin sürdürülebilir kullanımını engelleyen faktörler olarak öne çıkmıştır. Bu durum, geronteknolojik ürünlerin tasarımında yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına daha duyarlı yaklaşımların gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Afet bağlamında işitme kaybının yarattığı kırılmalara dikkat çeken Cooper ve arkadaşları (2024), afet koşullarının işitme kaybı yaşayan bireyler için iletişim engellerini artırarak riski derinleştirdiğini belirtmiştir. Çalışmanın bulguları da deprem sonrası süreçte işitme kaybı olan yaşlı bireylerin sosyal destek ağlarına erişimde zorlandığını ve sosyal izolasyon riskinin arttığını göstermektedir. Bu yönüyle çalışma, Cooper ve arkadaşlarının bulgularını Türkiye bağlamında ve yaşlı nüfus özelinde desteklemektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bu çalışma literatürde yer alan bulgularla büyük ölçüde örtüşmekle birlikte, afet deneyimi yaşamış yaşlı bireyler üzerinden işitme kaybı ve geronteknoloji ilişkisini ele alması bakımından özgün bir katkı sunmaktadır. Bulgular, geronteknolojik müdahalelerin yalnızca işitme kaybının telafisi değil; sosyal dışlanmanın önlenmesi, psikososyal iyi oluşun desteklenmesi ve afet sonrası kırılmalığın azaltılması açısından da kritik bir role sahip olduğunu göstermektedir.

### **Sınırlılıklar**

Çalışmanın temel odağı, Hatay depremini yaşayan 12 yaşlı bireyin işitme cihazı kullanımına dair özgün ve derinlemesine deneyimlerini betimsel bir yaklaşımla ortaya koymaktır. Araştırma, sadece 2023 depremini Hatay'da yaşayan katılımcıların işitme cihazı deneyimleriyle sınırlı olup, diğer yardımcı teknolojiler kapsam dışı tutulmuştur. Ayrıca etik ilkeler doğrultusunda, katılımcıların görüşmeye devam etmek istemedikleri veya çalışmadan çekilmek istedikleri durumlarda mülakatın sonlandırılması ve ilgili kişinin verilerinin çalışma dışı bırakılması kuralı benimsenmiştir. Bu durum, nitel verilerin gönüllülük esasına dayalı olarak toplanmasını sağlarken, bulguların farklı afet bölgelerindeki yaşlıların işitme cihazı kullanım süreçleri ile karşılaştırılmalı olarak analiz edilmesi ihtiyacını da beraberinde getirmektedir.

### **SONUÇ**

Bu çalışma yaşlı bireylerde işitme kaybının afet sonrası dönemde sosyal dışlanma ve yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini görünür kılmakta; geronteknolojik çözümlerin bu olumsuzlukları azaltmada önemli bir araç olabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak, örneklemin yalnızca Hatay ilinde yaşayan depremlerde yaşlı bireylerle sınırlı olması, bulguların genellebilirliğini kısıtlamaktadır. Gelecek araştırmalarda farklı coğrafi bölgeleri kapsayan, daha geniş örneklemle

nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir. Ayrıca, afet sonrası yaşlı bireylere yönelik işitme sağlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması, işitme cihazlarının ekonomik olarak erişilebilir hale getirilmesi ve farkındalık temelli müdahalelerin geliştirilmesi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemli katkılar sağlayacaktır.

## KAYNAKÇA

- Ağar, A. (2020). Yaşlılarda ortaya çıkan psikolojik değişiklikler. *Geriatik Bilimler Dergisi*, 3(2), 75–80.
- Cooper, A. C., Cooke, M. L., Takayama, K., de Groot, R. M., & Saunders, W. S. (2024). From alert to action: Earthquake early warning and deaf communities. *Natural Hazards*, 120(14), 13573–13594. <https://doi.org/10.1007/s11069-024-06719-6>
- Çakır, O., Yıldırım, G., Kumral, T. L., Berkiten, G., Ataç, E., & Sünnetçi, G. (2013). Yaşlılıkta presbiakuzi ve rehabilitasyonu. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 29(2), 116–120.
- Dawes P, Emsley R, Cruickshanks KJ, Moore DR, Fortnum H, Edmondson-Jones M, et al. (2015) Hearing Loss and Cognition: The Role of Hearing Aids, Social Isolation and Depression. *PLoS ONE* 10(3): e0119616. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0119616>
- Dünya Sağlık Örgütü. (2017). Global costs of unaddressed hearing loss and cost-effectiveness of interventions: A WHO report. <https://www.who.int/publications/i/item/global-costs-of-untreated-hearing-loss-and-cost-effectiveness-of-interventions>
- Dünya Sağlık Örgütü. (2022). Aging and health. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>
- Erdoğan, A. A. (2016). Yaşlılık döneminde işitme kaybı ve işitme kaybına yaklaşım. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10(1), 25–33. <https://doi.org/10.5455/tjfm.204524>
- Kalınkara, V., Başbüyük, G., & Ay, F. (2016). Yaşlıların geronteknolojik ürünleri kabule yönelik tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(2), 1–19.
- Kim, T. S., & Chung, J. W. (2013). Evaluation of age-related hearing loss. *Korean Journal of Audiology*, 17(2), 50–53.
- Lin FR, Yaffe K, Xia J, et al. Hearing Loss and Cognitive Decline in Older Adults. *JAMA Intern Med*. 2013;173(4):293–299. doi:10.1001/jamainternmed.2013.1868
- Metin, B. (2023). Demografik yaşlanma ve teknoloji ilişkisi: Gümüş ekonomide yenilik odaklı geronteknoloji uygulamalarının yaşlı refahı açısından değerlendirilmesi. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(3), 2231–2248.
- Mitzner, T. L., Boron, J. B., Fausset, C. B., Adams, A. E., Charness, N., Czaja, S. J., Dijkstra, K., Fisk, A. D., Rogers, W. A., & Sharit, J. (2010). Older Adults Talk Technology: Technology Usage and Attitudes. *Computers in human behavior*, 26(6), 1710–1721. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.06.020>
- Nisan, S. (2025). Yaşlı bireylerin dijital hazırbulunululuk bağlamında işitme cihazı kullanım deneyimleri (Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, B. (2021). Presbiakuzi: Patofizyoloji, değerlendirme ve güncel yaklaşımlar. *Istanbul Gelisim University Journal of Health Sciences*, (15), 657–668.
- Pichora-Fuller, M. K., Mick, P., & Reed, M. (2015). Hearing, Cognition, and Healthy Aging: Social and Public Health Implications of the Links between Age-Related Declines in Hearing and Cognition. *Seminars in hearing*, 36(3), 122–139. <https://doi.org/10.1055/s-0035-1555116>
- Selek, F. Z. G., Duran, B., & Demir, A. (2023). Yaşlanma ve işitme sağlığına multidisipliner yaklaşım. *KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 107–121.
- Shukla, A., et al. (2020). Hearing loss, loneliness, and social isolation: A systematic review. *Otolaryngology–Head and Neck Surgery*, 162, 622–633.
- Tamkoç, B., Karakaya, Ş., & Kök, H. (2023). Dijital çağda yaşlanma: Teknoloji kullanımının yerinde yaşlanmaya etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 63–78.
- Tufan, İ. (2018, 11 Nisan). Yaşlanma ve yaşlılık üzerine gündelik teoriler. *Tazelenme Üniversitesi*. <https://tazelenme.com/infogero-11-04-2018-yaslanma-ve-yaslilik-uzerine-gundelik-teoriler>
- Turgut, Z. N., Danişan, T., Güven, E., & Eren, T. (2023). Yaşlı bireyler için giyilebilir teknolojilerin kullanımı ve değerlendirilmesi. *Harran Üniversitesi Mühendislik Dergisi*, 8(3), 167–178.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2026). İstatistiklerle yaşlılar 2025. <https://veriportali.tuik.gov.tr/press/58231>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). İstatistiklerle yaşlılar 2023. <https://veriportali.tuik.gov.tr/press/53809>